ROZSUDEK SOUDNÍHO DVORA (druhého senátu)

22. prosince 2010 *

Ve věci C-279/09,

jejímž předmětem je žádost o rozhodnutí o předběžné otázce na základě článku 234 ES, podaná rozhodnutím Kammergericht (Německo) ze dne 30. června 2009, došlým Soudnímu dvoru dne 22. července 2009, v řízení

DEB Deutsche Energiehandels- und Beratungsgesellschaft mbH

proti

Spolkové republice Německo,

SOUDNÍ DVŮR (druhý senát),

ve složení J. N. Cunha Rodrigues, předseda senátu, A. Rosas (zpravodaj), U. Lõhmus, A. Ó Caoimh, P. Lindh, soudci,

* Jednací jazyk: němčina.

generální advokát: P. Mengozzi,
vedoucí soudní kanceláře: B. Fülöp, rada,

s přihlédnutím k písemné části řízení a po jednání konaném dne 3. června 2010,

s ohledem na vyjádření předložená:

– za DEB Deutsche Energiehandels- und Beratungsgesellschaft mbH L. Schwarz, Rechtsanwältin,

– za německou vládu M. Lummou a J. Kemper, jako zmocněnci,

– za dánskou vládu V. Pasternak Jørgensen a R. Holdgaardem, jako zmocněnci,

– za francouzskou vládu G. de Berguesem a S. Menezem, jakož i B. Beaupère-Manokha, jako zmocněnci,

– za italskou vládu G. Palmieri, jako zmocněnkyní, ve spolupráci s G. Aiellem, avvocato dello Stato,

– za polskou vládu M. Dowgielewiczem, jako zmocněncem,

– za Evropskou komisi J.-P. Keppennem a F. Hoffmeisterem, jako zmocněnci,

– za Kontrolní úřad ESVO F. Simonetti, I. Hauger a L. Armati, jako zmocněnkyněmi,

po vyslechnutí stanoviska generálního advokáta na jednání konaném dne 2. září 2010,

vydává tento

Rozsudek

1 Žádost o rozhodnutí o předběžné otázce se týká výkladu zásady efektivity, jak byla zakotvena v judikatuře Soudního dvora Evropské unie, s ohledem na otázku, zda tato zásada ukládá povinnost poskytnout právní pomoc právnickým osobám.

2 Tato žádost byla předložena v rámci sporu mezi společností DEB Deutsche Energiehandels- und Beratungsgesellschaft mbH (dále jen „DEB“) a Spolkovou republikou Německo ohledně žádosti o právní pomoc podané touto společností u německých soudů.

Právní rámec

Právo Unie

3 Pátý a jedenáctý bod odůvodnění směrnice Rady 2003/8/ES ze dne 27. ledna 2003 o zlepšení přístupu ke spravedlnosti v přeshraničních sporech stanovením minimálních společných pravidel pro právní pomoc v těchto sporech (Úř. věst. L 26, s. 41; Zvl. vyd. 19/06, s. 19, a oprava Úř. věst. L 32, s. 15) znějí následovně:

„5) Účelem této směrnice je podpořit poskytování právní pomoci v přeshraničních sporech osobám, které nemají dostatečné finanční prostředky, je-li tato podpora nezbytná k zajištění účinného přístupu ke spravedlnosti. Obecně uznávané právo na přístup ke spravedlnosti je potvrzeno také článkem 47 Listiny základních práv Evropské unie [dále jen ‚Listina'].

[…]

11) Právní pomoc by měla zahrnovat poradenství před zahájením soudního řízení s cílem dosáhnout mimosoudního vyrovnání, právní pomoc při podání žaloby a zastupování před soudem a částečné nebo úplné osvobození od nákladů soudního řízení."

4 Osobní působnost práva na právní pomoc je definována v čl. 3 odst. 1 směrnice 2003/08 následovně:

„Každá fyzická osoba účastnící se sporu, na kterou se vztahuje tato směrnice, má právo na přiměřenou právní pomoc k zajištění svého účinného přístupu ke spravedlnosti v souladu s podmínkami stanovenými touto směrnicí."

5 Článek 6 odst. 3 uvedené směrnice stanoví:

„Při přijímání rozhodnutí o podstatě [opodstatněnosti] žádosti, aniž je dotčen článek 5, zváží členské státy význam dané věci pro žadatele. Mohou však také vzít v úvahu povahu věci, jestliže žadatel požaduje náhradu škody na své dobré pověsti, aniž utrpěl jakoukoli hmotnou nebo finanční ztrátu, anebo týká-li se žádost pohledávky vzniklé přímo z obchodní činnosti žadatele nebo z jeho činnosti jako osoby samostatně výdělečně činné."

6 Článek 94 odst. 2 a 3 jednacího řádu Tribunálu Evropské unie ze dne 2. května 1991 (konsolidovaná verze zveřejněná v Úř. věst. 2010, C 177, s. 37) zní následovně:

„2. Každá fyzická osoba, která není z důvodu své hospodářské situace zcela nebo zčásti schopna nést náklady uvedené v odstavci 1, má právo na poskytnutí právní pomoci.

Hospodářská situace se hodnotí s ohledem na objektivní faktory, jako jsou příjmy, majetek a rodinná situace.

3. Právní pomoc bude odmítnuta, pokud se žaloba, pro kterou je žádána, jeví zjevně nepřípustnou nebo zjevně neopodstatněnou."

7 Článek 95 odst. 2 a 3 jednacího řádu Soudu pro veřejnou službu Evropské unie ze dne 25. července 2007 (konsolidovaná verze zveřejněná v Úř. věst. 2010, C 177, s. 71) má znění totožné se zněním čl. 94 odst. 2 a 3 jednacího řádu Tribunálu.

Vnitrostátní právo

8 Ustanovení § 12 odst. 1 zákona o soudních poplatcích (Gerichtskostengesetz), které stanoví zásadu zálohy na náklady soudního řízení, jež se použije na všechny navrhovatele v soukromoprávních sporech, zní následovně:

„V soukromoprávních sporech bude žaloba doručena až po zaplacení obecného poplatku za řízení. Dojde-li k rozšíření žaloby, nebudou před zaplacením obecného poplatku za řízení prováděny žádné soudní úkony; to platí také pro řízení o opravném prostředku."

9 Ustanovení § 78 odst. 1 občanského soudního řádu (Zivilprozessordnung, dále jen „ZPO“) stanoví:

„Před Landgerichte a Oberlandesgerichte [zemskými soudy a vrchními zemskými soudy] musí být účastníci řízení zastoupeni advokátem […]“

10 Ustanovení § 114 ZPO stanoví:

„Účastníku řízení, který s ohledem na své osobní a hospodářské poměry není schopen uhradit procesní výlohy, nebo je schopen je uhradit jen částečně nebo ve splátkách, je na žádost poskytnuta právní pomoc, pokud podaný návrh na zahájení řízení či zamýšlená právní obrana nabízí dostatečnou vyhlídku na úspěch a nejeví se jako svévolné. […]“

11 Ustanovení § 116 ZPO stanoví:

„Právní pomoc na žádost obdrží

1. […]

2. právnická osoba nebo sdružení způsobilé být účastníkem soudního řízení, které byly založeny a mají své sídlo [...] v Německu, pokud ani tato osoba či sdružení, ani osoba, jež má na předmětu sporu hospodářský zájem, nejsou způsobilé uhradit procesní výlohy a pokud by nepodání návrhu, či upuštění od právní obrany bylo v rozporu s obecnými zájmy.“

12 Ustanovení § 122 odst. 1 ZPO stanoví:

„Poskytnutí právní pomoci zakládá tyto právní účinky:

1. spolkové nebo zemské finanční orgány mohou od dotčeného účastníka řízení požadovat zaplacení

   a) soudních poplatků a výloh a poplatků za soudního vykonavatele, které se stanou nebo se již staly splatnými,

   b) na ně přešlých pohledávek přidělených advokátů vůči účastníku řízení,

pouze za podmínek stanovených soudem;

2. účastník řízení je osvobozen od povinnosti poskytnout jistotu za procesní výlohy;

3. přidělení advokáti nemohou od dotčeného účastníka řízení požadovat zaplacení odměny.

[…]“

13 Ustanovení § 123 ZPO zní následovně:

„Povinnost náhrady nákladů řízení vynaložených druhým účastníkem řízení není poskytnutím právní pomoci dotčena."

Spor v původním řízení a předběžná otázka

14 Společnost DEB požaduje právní pomoc pro podání žaloby na náhradu škody proti Spolkové republice Německo na základě práva Unie.

15 Společnost DEB chce získat náhradu škody za to, že uvedený členský stát opožděně provedl směrnici Evropského parlamentu a Rady 98/30/ES ze dne 22. června 1998 o společných pravidlech pro vnitřní trh se zemním plynem (Úř. věst. L 204, s. 1; Zvl. vyd. 12/02, s. 28) a směrnici Evropského parlamentu a Rady 2003/55/ES ze dne 26. června 2003 o společných pravidlech pro vnitřní trh se zemním plynem a o zrušení směrnice 98/30/ES (Úř. věst. L 176, s. 57; Zvl. vyd. 12/02, s. 230), které měly umožnit nediskriminační přístup k vnitrostátním sítím se zemním plynem. Žalobkyně v původním řízení údajně nemohla z důvodu tohoto opoždění vůči německým provozovatelům sítě prosadit svůj přístup k jejich sítím se zemním plynem, čímž měla na základě smluv na dodávky zemního plynu, jež uzavřela s dodavateli, přijít o zisk ve výši přibližně 3,7 miliard eur.

16 Společnost DEB, která nemá v současnosti ani zaměstnance ani věřitele, nemůže podle svého vyjádření vzhledem k nedostatku příjmů a vlastního majetku zaplatit zálohu na náklady soudního řízení stanovenou § 12 odst. 1 zákona o soudních poplatcích ve výši 274 368 eur.

17 Společnost DEB nemá ani prostředky na zastoupení advokátem, které je v původním řízení povinné.

18 Landgericht Berlin (zemský soud v Berlíně) odmítl poskytnout právní pomoc z důvodu nesplnění podmínek stanovených v § 116 bodě 2 ZPO.

19 Kammergericht (nejvyšší regionální soud), u kterého byla podána stížnost, má rovněž za to, že podmínky stanovené v § 116 bodě 2 ZPO nejsou splněny.

20 Kammergericht má s odkazem na judikaturu Bundesgerichtshof týkající se tohoto ustanovení za to, že v projednávané věci není v rozporu s obecnými zájmy, pokud nebude nárok uplatněn u soudu. Tak by tomu mohlo být pouze v případě, že by se rozhodnutí týkalo velké části obyvatelstva nebo hospodářského života nebo by mohlo mít sociální důsledky (viz usnesení Bundesgerichtshof ze dne 20. prosince 1989, VIII ZR 139/89). Nepodání žaloby k soudu může být v rozporu s obecnými zájmy v případě, že nepodání žaloby brání právnické osobě v dalším plnění poslání obecného zájmu, nebo také v případě, že existence této právnické osoby závisí na žalobě, kterou zamýšlí podat, a že jsou ohrožena pracovní místa, nebo že hrozí, že velký počet věřitelů utrpí újmu. V projednávané věci tomu tak není, neboť žadatelka v původním řízení nemá v současnosti ani zaměstnance ani věřitele.

21 Právní pojem „obecné zájmy" sice umožňuje zohlednit veškeré možné obecné zájmy ve prospěch právnické osoby (viz usnesení Bundesgerichtshof ze dne 24. října 1990, VIII ZR 87/90). Nicméně obecný zájem na správném rozhodnutí zpravidla nestačí. Stejně tak není postačující okolnost, že při rozhodování o právním sporu mohou být zodpovězeny právní otázky obecného zájmu (výše uvedené usnesení Bundesgerichtshof

ze dne 20. prosince 1989). V takovém případě, stejně jako v projednávané věci, chybí mimo nevydání rozsudku, skutečná nevýhoda postihující širokou veřejnost. Společnost DEB sama připouští, že odsouzení Spolkové republiky Německo nemůže bezprostředně vést k otevření trhu s energií, na což se společnost DEB odvolávala za účelem odůvodnění tvrzení, podle něhož je podání její žaloby v obecném zájmu ve smyslu § 116 bodu 2 ZPO.

22 Výklad uvedeného vnitrostátního ustanovení, který zohledňuje záměr německého zákonodárce neumožňuje jeho rozšíření a použití na jakékoliv účinky, byť nepřímé. Judikatura vždy s odvoláním na přípravné práce na ZPO považovala za nezbytné, aby byl vedle osob, jež mají na sporu hospodářský zájem, nepodáním žaloby postižen značný okruh osob.

23 Ustanovení § 116 bodu 2 ZPO je také v souladu s Grundgesetz (základní zákon). Zejména skutečnost, že podmínky stanovené pro poskytnutí právní pomoci právnickým osobám jsou přísnější než podmínky vyžadované od fyzických osob, není s ohledem na ústavní právo hodná kritiky.

24 Tato skutečnost byla Bundesverfassungsgericht (spolkový ústavní soud) konstatována opakovaně. Poskytnutí právní pomoci je konečně prostředkem sociální pomoci, který vychází ze zásady sociálního státu a je nezbytný pro ochranu lidské důstojnosti, což se netýká právnických osob. Právnické osoby jsou uměle vytvořenými subjekty v právní formě, která je z důvodů praktické účelnosti povolena právním řádem daného státu. Tato právní forma nabízí společníkům hospodářské výhody, zejména omezení ručení za majetek společnosti. Právnická osoba tak musí mít dostatečný majetek. Tento majetek je podmínkou pro její založení a je nezbytný pro její další existenci. Z tohoto důvodu je právnická osoba v zásadě uznána právním řádem pouze v případě,

že je schopná sledovat svůj účel a plnit své cíle z vlastních zdrojů. Ustanovení § 116 bod 2 ZPO tedy zohledňuje zvláštní situaci právnických osob (viz usnesení Bundesverfassungsgericht ze dne 3. července 1973, 1 BvR 153/69).

25 Kammergericht si nicméně klade otázku, zda odmítnutí poskytnout společnosti DEB právní pomoc pro podání žaloby na náhradu škody na základě odpovědnosti státu vyplývající z práva Unie nemůže být v rozporu se zásadami tohoto práva, zejména se zásadou efektivity. Takovým odmítnutím by totiž žalobkyni v původním řízení bylo zcela odepřeno uplatnění nároku na náhradu škody proti státu na základě uvedeného práva. Bylo by tak pro ni prakticky nemožné nebo alespoň mimořádně obtížné získat náhradu škody. Skutečnost, že Soudní dvůr vyvozuje odpovědnost státu na základě práva Unie z požadavku plné efektivity jeho norem, a to právě za účelem ochrany práv osob (viz rozsudek ze dne 19. listopadu 1991, Frankovich a další, C-6/90 a C-9/90, Recueil, s. I-5357), hovoří rovněž ve prospěch takového výkladu.

26 S ohledem na tyto okolnosti se Kammergericht rozhodl přerušit řízení a položit Soudnímu dvoru následující předběžnou otázku:

„Vzbuzuje pochybnosti vnitrostátní právní úprava, podle níž je uplatnění nároku u soudu podmíněno platbou zálohy na náklady soudního řízení a podle níž nelze právní pomoc poskytnout právnické osobě, jež není schopna tuto zálohu uhradit, vzhledem k tomu, že vnitrostátní právní úprava podmínek náhrady škody a řízení o žalobě týkající se odpovědnosti státu podle práva [Unie] nesmí prakticky znemožňovat ani mimořádně ztěžovat obdržení náhrady škody podle zásad, jimiž se uvedená odpovědnost řídí?“

K předběžné otázce

27 Svou otázkou se předkládající soud dotazuje, zda právo Unie, a zvláště zásada efektivity, musí být vykládáno v kontextu řízení o žalobě týkající se odpovědnosti státu podané na základě práva Unie v tom smyslu, že tato zásada brání tomu, aby právní úprava podmiňovala uplatnění nároku u soudu platbou zálohy na náklady soudního řízení a stanovila, že právní pomoc nelze právnické osobě poskytnout, i když není schopna tuto zálohu uhradit.

28 Jak vyplývá z ustálené judikatury týkající se zásady efektivity, procesní podmínky soudních řízení určených k zajištění ochrany práv, která jednotlivcům vyplývají z práva Unie, nesmějí v praxi znemožňovat nebo nadměrně ztěžovat výkon práv přiznaných právním řádem Unie (viz zejména rozsudky ze dne 16. prosince 1976, Rewe-Zentralfinanz a Rewe-Zentral, 33/76, Recueil, s. 1989, bod 5; ze dne 13. března 2007, Unibet, C-432/05, Sb. rozh. s. I-2271, bod 43, a ze dne 15. dubna 2008, Impact, C-268/06, Sb. rozh. s. I-2483, bod 46). Podstatou otázky soudu je, zda skutečnost, že právnická osoba nemůže využít právní pomoci v praxi, znemožňuje výkon jejích práv v tom smyslu, že tato právnická osoba nemá přístup ke spravedlnosti z toho důvodu, že nemůže zaplatit zálohu na náklady soudního řízení a využít právního poradenství.

29 Položená otázka se tak týká práva právnické osoby na účinný přístup ke spravedlnosti, a tedy v kontextu práva Unie zásady účinné soudní ochrany. Tato zásada představuje obecnou zásadu práva Unie, která vyplývá z ústavních tradic společných členským státům a která byla zakotvena v článcích 6 a 13 Evropské úmluvy o ochraně lidských práv, podepsané v Římě dne 4. listopadu 1950 (dále jen „EÚLP“) (rozsudky ze dne 15. května 1986, Johnston, 222/84, Recueil, s. 1651, body 18 a 19; ze dne 15. října 1987, Heylens a další, 222/86, Recueil, s. 4097, bod 14; ze dne 27. listopadu 2001,

Komise v. Rakousko, C-424/99, Recueil, s. I-9285, bod 45; ze dne 25. července 2002, Unión de de Pequeños Agricultores v. Rada, C-50/00 P, Recueil, s. I-6677, bod 39; ze dne 19. června 2003, Eribrand, C-467/01, Recueil, s. I-6471, bod 61, a výše uvedený rozsudek Unibet, bod 37).

30 Pokud jde o základní práva je nutné od vstupu Lisabonské smlouvy v platnost zohlednit Listinu, která má podle čl. 6 odst. 1 prvního pododstavce SFEU „stejnou právní sílu jako Smlouvy". Článek 51 odst. 1 uvedené Listiny totiž stanoví, že ustanovení uvedené Listiny jsou určena členským státům, pokud uplatňují právo Unie.

31 Článek 47 první pododstavec Listiny v tomto ohledu stanoví, že každý, jehož práva a svobody zaručené právem Unie byly porušeny, má za podmínek stanovených tímto článkem právo na účinné prostředky nápravy před soudem. Podle druhého pododstavce téhož článku má každý právo, aby jeho věc byla spravedlivě, veřejně a v přiměřené lhůtě projednána nezávislým a nestranným soudem, předem zřízeným zákonem. Každému musí být umožněno poradit se, být obhajován a být zastupován. Pokud jde o třetí pododstavec uvedeného článku, ten zvláště stanoví, že právní pomoc je poskytnuta všem, kdo nemají dostatečné prostředky, pokud je to nezbytné k zajištění účinného přístupu ke spravedlnosti.

32 Podle vysvětlení k tomuto článku, která v souladu s čl. 6 odst. 1 třetím pododstavcem SFEU a čl. 52 odst. 7 Listiny musí být zohledněna při jejím výkladu, odpovídá čl. 47 druhý pododstavec Listiny čl. 6 odst. 1 EÚLP.

33 S ohledem na tyto skutečnosti je třeba přeformulovat položenou otázku v tom smyslu, že se týká výkladu zásady účinné soudní ochrany, jak je zakotvena v článku 47

Listiny, za účelem ověření, zda v kontextu řízení o žalobě týkající se odpovědnosti státu podané na základě práva Unie, brání toto ustanovení tomu, aby vnitrostátní právní předpisy podmínily uplatnění nároku u soudu platbou zálohy na náklady soudního řízení a stanovily, že právnické osobě nelze poskytnout právní pomoc, i když není schopna tuto zálohu uhradit.

34 Z ustanovení § 122 odst. 1 ZPO vyplývá, že právní pomoc může zahrnovat jak soudní poplatky a výlohy, tak pohledávky advokátů. Vzhledem k tomu, že vnitrostátní soud neupřesnil, zda se položená otázka týká pouze aspektu zálohy na náklady soudního řízení, je třeba přezkoumat oba tyto aspekty.

35 Pokud jde o Listinu, její čl. 52 odst. 3 upřesňuje, že v rozsahu, v němž obsahuje práva odpovídající právům zaručeným EÚLP, jsou smysl a rozsah těchto práv stejné jako ty, které jim přikládá tato úmluva. Podle vysvětlení k tomuto ustanovení jsou smysl a rozsah zaručených práv určeny nejen zněním EÚLP, ale též zejména judikaturou Evropského soudu pro lidská práva. Článek 52 odst. 3 druhá věta Listiny stanoví, že první věta téhož odstavce nebrání tomu, aby právo Unie poskytovalo širší ochranu (viz v tomto smyslu rozsudek ze dne 5. října 2010, McB., C-400/10 PPU, Sb. rozh. s. I-8965, bod 53).

36 Co se týče zejména čl. 47 odst. 3 Listiny, poslední pododstavec vysvětlení k tomuto článku uvádí rozsudek Airey v. Irsko ze dne 9. října 1979 (Evropský soud pro lidská práva, řada A, svazek 32, s. 11), podle něhož by právní pomoc měla být poskytnuta v případech, kdy by její neexistence znemožnila zajistit účinnou právní ochranu. Není ovšem upřesněno, zda taková pomoc musí být poskytnuta právnické osobě, ani povaha nákladů, které zahrnuje.

37 Toto ustanovení je nutné vykládat v jeho kontextu ve světle ostatních textů práva Unie, práva členských států a judikatury Evropského soudu pro lidská práva.

38 Jak uvedla Komise Evropských společenství ve svém písemném vyjádření, výraz „každý“ použitý ve dvou prvních pododstavcích článku 47 Listiny se může vztahovat na jednotlivce, ale z čistě lingvistického hlediska nevylučuje ani právnické osoby.

39 V tomto ohledu je třeba konstatovat, že pokud vysvětlení k Listině neposkytují v tomto ohledu upřesnění, může použití výrazu „Person“ v německé jazykové verzi uvedeného článku 47, na rozdíl od výrazu „Mensch“ použitého v mnoha dalších ustanoveních, například v článcích 1, 2, 3, 6, 29, 34 a 35 této Listiny, naznačovat, že právnické osoby nejsou z působnosti článku 47 vyloučeny.

40 Krom toho právo na účinné prostředky nápravy před soudem zakotvené v článku 47 Listiny se nachází v její hlavě VI týkající se soudnictví, ve které jsou zakotveny další procesní zásady, které se uplatňují ve vztahu jak k fyzickým, tak právnickým osobám.

41 Skutečnost, že se právo na právní pomoc nenachází v hlavě IV Listiny týkající se solidarity, naznačuje, že toto právo není v zásadě pojímáno jako sociální pomoc, jako je tomu podle všeho v případě německého práva, jelikož tato skutečnost je uváděna německou vládou pro tvrzení, že tato pomoc musí být vyhrazena fyzickým osobám.

42 Také začlenění ustanovení o poskytnutí právní pomoci do článku Listiny týkajícího se práva na účinné prostředky nápravy před soudem naznačuje, že při posouzení nezbytnosti poskytnutí této pomoci je nutné vzít jako výchozí bod právo samotné osoby, jejíž práva a svobody zaručené právem Unie byly porušeny, a nikoliv obecný zájem společnosti, i když tento zájem může být jedním z prvků posouzení nezbytnosti pomoci.

43 Pokud jde o další texty práva Unie uváděné účastníky původního řízení, jakož i členskými státy, které předložily vyjádření a Komisí, zejména směrnici 2003/8, jednací řády Tribunálu a Soudu pro veřejnou službu, nestanoví poskytnutí právní pomoci právnickým osobám. Nicméně z toho nelze vyvodit obecně použitelný závěr, neboť z působnosti dané směrnice a pravomocí Tribunálu a Soudu pro veřejnou službu vyplývá, že se tyto texty vztahují na zvláštní kategorie sporů.

44 Jak uvedl generální advokát v bodech 76 až 80 svého stanoviska, z přezkumu práva členských států je zřejmé, že neexistuje skutečně společná zásada, která by byla sdílena členskými státy v oblasti poskytování právní pomoci právnickým osobám. Naproti tomu v bodě 80 uvedeného stanoviska generální advokát rovněž uvedl, že v praxi členských států, které poskytují právní pomoc právnickým osobám, je poměrně rozšířené rozlišování mezi právnickými osobami sledujícími cíl dosahování zisku a právnickými osobami neziskovými.

45 Přezkum judikatury Evropského soudu pro lidská práva ukazuje, že tento soud opakovaně připomenul, že právo na přístup ke spravedlnosti tvoří inherentní prvek práva na spravedlivý proces, které stanoví čl. 6 odst. 1 EÚLP (viz zejména ESLP, rozsudek McVicar v. Spojené království ze dne 7. května 2002, *Sbírka rozsudků a rozhodnutí,*

2002-III, § 46). V tomto ohledu je významné, že stěžovatel má mít možnost účinně hájit svou věc před soudem (ESLP, rozsudek Steel a Morris v. Spojené království ze dne 15. února 2005, § 59). Nicméně právo na přístup ke spravedlnosti není absolutní.

46 Evropský soud pro lidská práva v rámci rozhodování ve věci právní pomoci ve formě právního poradenství advokáta rozhodl, že otázka, zda poskytnutí právní pomoci je nezbytné pro to, aby bylo řízení spravedlivé, musí být řešena s ohledem na zvláštní skutečnosti a okolnosti každé projednávané věci a závisí zejména na závažnosti zájmů dotčených ve sporu pro stěžovatele, na složitosti použitelného práva a příslušného řízení, jakož i na schopnosti stěžovatele svou věc účinně hájit (ESLP, výše uvedené rozsudky Airey v. Irsko, § 26; McVicar v. Spojené království, § 48 a § 49; rozsudek P., C. a S. v. Spojené království ze dne 16. července 2002, *Sbírka rozsudků a rozhodnutí,* 2002-VI, § 91, jakož i výše uvedený rozsudek Steel a Morris v. Spojené království, § 61). Nicméně lze zohlednit finanční situaci stěžovatele nebo jeho vyhlídky na úspěch v řízení (ESLP, výše uvedený rozsudek Steel a Morris v. Spojené království, § 62).

47 Pokud jde o právní pomoc ve formě prominutí placení procesních výdajů nebo *cautio judicatum solvi* před uplatněním nároku u soudu, Evropský soud pro lidská práva rovněž přezkoumal všechny okolnosti konkrétního případu, aby ověřil, zda omezení práva na přístup ke spravedlnosti neporušila samotnou podstatu tohoto práva, zda sledovala legitimní cíl a zda mezi použitými prostředky a cílem, kterého mělo být dosaženo, existoval náležitý vztah přiměřenosti (viz v tomto smyslu ESLP, rozsudky Tolstoy-Miloslavsky v. Spojené království ze dne 13. července 1995, řada A, svazek 316-B, § 59 až § 67, a Kreuz v. Polsko ze dne 19. června 2001, *Sbírka rozsudků a rozhodnutí,* 2001-VI, § 54 a § 55).

48 Z těchto rozhodnutí vyplývá, že právní pomoc může zahrnovat jak právní poradenství advokáta, tak zproštění povinnosti zaplatit procesní výlohy.

49 Evropský soud pro lidská práva krom toho rozhodl, že sice lze zavést postup pro výběr věcí, aby bylo možné ověřit, zda lze právní pomoc poskytnout, avšak tento postup musí fungovat způsobem vylučujícím svévoli (viz v tomto smyslu ESLP, rozsudek Del Sol v. Francie ze dne 26. února 2002, § 26; rozhodnutí Puscasu v. Německo ze dne 29. září 2009, s. 6, poslední pododstavec; rozsudek Pedro Ramos v. Švýcarsko ze dne 14. října 2010, § 49).

50 Uvedený soud měl příležitost přezkoumat situaci obchodní společnosti, která požadovala právní pomoc, i když francouzské právní předpisy stanoví tuto pomoc pouze pro fyzické osoby a výjimečně pro neziskové právnické osoby, které mají své sídlo ve Francii a nemají dostatečné vlastní prostředky. Měl za to, že rozdílné zacházení s obchodními společnostmi na straně jedné a fyzickými osobami, jakož i neziskovými právnickými osobami na straně druhé, je založeno na objektivním a náležitém odůvodnění, které souvisí s daňovým režimem právní pomoci, jež stanoví možnost odpočtu všech procesních výloh od zdanitelného zisku a převodu ztráty do dalšího zdaňovacího období (ESLP, rozhodnutí VP Diffusion Sarl v. Francie ze dne 26. srpna 2008, s. 4, 5 a 7).

51 Evropský soud pro lidská práva měl rovněž ohledně společenství uživatelů společného zemědělského majetku, které požadovalo právní pomoc, aby se mohlo bránit reivindikační žalobě týkající se vlastnického práva k pozemku, za to, že je nutné vzít v úvahu skutečnost, že peněžní prostředky schválené sdruženími a soukromými společnostmi pro účely jejich právní obrany pocházejí z peněžních prostředků přijatých, schválených a zaplacených jejich členy a zdůraznil, že žádost byla předložena za účelem účasti na soukroměprávním sporu týkajícím se vlastnického práva k pozemku, jehož výsledek se týká pouze členů dotčených společenství (ESLP, rozhodnutí CMVMC O'Limo v. Španělsko ze dne 24. listopadu 2009, bod 26). Soud na základě toho dospěl k závěru, že odmítnutí poskytnout bezplatnou právní pomoc žalujícímu společenství neporušilo vlastní podstatu práva na přístup ke spravedlnosti uvedeného společenství.

52 Z přezkumu judikatury Evropského soudu pro lidská práva vyplývá, že poskytnutí právní pomoci právnickým osobám není v zásadě vyloučeno, ale že musí být posuzováno s ohledem na použitelná pravidla a situaci dotyčné společnosti.

53 Lze zohlednit předmět sporu, a zejména hospodářské zájmy na tomto sporu.

54 V rámci zohlednění finančních poměrů žadatele, pokud se jedná o právnickou osobu, lze zohlednit zejména formu společnosti – kapitálová nebo osobní společnost, společnost s omezeným či neomezeným ručením – finanční poměry jejích společníků, předmět činnosti společnosti, podmínky jejího založení a zejména vztah mezi prostředky, které získala a zamýšlenou činností.

55 Kontrolní úřad ESVO ve svém vyjádření tvrdí, že podle německého práva nikdy nebude společnost splňovat podmínky pro poskytnutí právní pomoci v situaci, ve které se nedokázala skutečně prosadit ani se svými zaměstnanci a ostatními infrastrukturami. Tato podmínka by se přitom mohla dotknout zejména žadatelů o takovou pomoc, kteří se dovolávají práv přiznaných právem Unie, zejména svobody usazování nebo přístupu na určitý trh v členském státě.

56 Je třeba poznamenat, že vnitrostátní soud musí takovou skutečnost jistě zohlednit. Nicméně přísluší těmto soudům nalézt spravedlivou rovnováhu, aby zajistily přístup ke spravedlnosti žadatelům, kteří se dovolávají práva Unie a přitom je však nezvýhodnily ve vztahu k jiným žadatelům. V tomto ohledu předkládající soud a německá vláda

uvedly, že právní pojem „obecné zájmy“ může podle judikatury Bundesgerichtshof zohlednit ve prospěch právnické osoby veškeré obecné zájmy, jež přicházejí v úvahu.

57 Společnost DEB krom toho na jednání zdůraznila dvojí funkci Spolkové republiky Německo ve věci v původním řízení. Tento členský stát totiž není pouze původcem škody, kterou utrpěla žalobkyně v původním řízení, ale také tím, kdo musí žalobkyni zaručit účinnou soudní ochranu.

58 Nicméně je třeba uvést, že právo Unie nebrání tomu, aby členský stát ztělesňoval současně zákonodárnou, výkonnou a soudní moc, vykonává-li své funkce v souladu se zásadou oddělení zákonodárné, výkonné a soudní moci, která charakterizuje fungování právního státu. V původním řízení nebylo tvrzeno, že v případě členského státu dotčeného v původním řízení tomu tak není.

59 S ohledem na všechny tyto skutečnosti je položenou otázku třeba zodpovědět tak, že zásada účinné soudní ochrany, jak je zakotvena v článku 47 Listiny, musí být vykládána v tom smyslu, že není vyloučeno, aby se jí dovolávaly právnické osoby, a že právní pomoc poskytnutá na základě této zásady může zahrnovat zejména zproštění povinnosti placení zálohy na procesní výlohy nebo právní poradenství advokáta.

60 V tomto ohledu přísluší vnitrostátnímu soudu, aby ověřil, zda podmínky pro poskytnutí právní pomoci nezakládají omezení práva na přístup ke spravedlnosti, které zasahuje do samotné podstaty tohoto práva, zda sledují legitimní cíl a zda mezi použitými prostředky a cílem, kterého má být dosaženo, existuje náležitý vztah přiměřenosti.

61 Vnitrostátní soud může v rámci tohoto posouzení zohlednit předmět sporu, rozumné vyhlídky žadatele na úspěch, závažnost zájmů dotčených ve sporu pro žadatele, složitost použitelného práva a řízení, jakož i schopnost žadatele účinně hájit svou věc. Pro posouzení přiměřenosti může vnitrostátní soud rovněž zohlednit výši zálohy na procesní výlohy a nepřekonatelnou či překonatelnou povahu překážky v přístupu ke spravedlnosti, kterou tato záloha může případně zakládat.

62 Pokud jde zvláště o právnické osoby, vnitrostátní soud může zohlednit jejich situaci. Může tak zohlednit zejména formu a obchodní či neziskový účel dotčené právnické osoby, jakož i finanční poměry jejích společníků nebo akcionářů a jejich možnost obstarat částky nezbytné pro uplatnění nároku u soudu.

K nákladům řízení

63 Vzhledem k tomu, že řízení má, pokud jde o účastníky původního řízení, povahu incidenčního řízení ve vztahu ke sporu probíhajícímu před předkládajícím soudem, je k rozhodnutí o nákladech řízení příslušný uvedený soud. Výdaje vzniklé předložením jiných vyjádření Soudnímu dvoru než vyjádření uvedených účastníků řízení se nenahrazují.

Z těchto důvodů Soudní dvůr (druhý senát) rozhodl takto:

Zásada účinné soudní ochrany, jak je zakotvena v článku 47 Listiny základních práv Evropské unie, musí být vykládána v tom smyslu, že není vyloučeno, aby

se jí dovolávaly právnické osoby, a že právní pomoc poskytnutá na základě této zásady může zahrnovat zejména zproštění povinnosti placení zálohy na náklady soudního řízení nebo právní poradenství advokáta.

V tomto ohledu přísluší vnitrostátnímu soudu, aby ověřil, zda podmínky pro poskytnutí právní pomoci nezakládají omezení práva na přístup ke spravedlnosti, které zasahuje do samotné podstaty tohoto práva, zda sledují legitimní cíl a zda mezi použitými prostředky a cílem, kterého má být dosaženo, existuje náležitý vztah přiměřenosti.

Vnitrostátní soud může v rámci tohoto posouzení zohlednit předmět sporu, rozumné vyhlídky žadatele na úspěch, závažnost zájmů dotčených ve sporu pro žadatele, složitost použitelného práva a řízení, jakož i schopnost žadatele účinně hájit svou věc. Pro posouzení přiměřenosti může vnitrostátní soud rovněž zohlednit výši zálohy na procesní výlohy a nepřekonatelnou či překonatelnou povahu překážky v přístupu ke spravedlnosti, kterou tato záloha může případně zakládat.

Pokud jde zvláště o právnické osoby, vnitrostátní soud může zohlednit jejich situaci. Může tak zohlednit zejména formu a obchodní či neziskový účel dotčené právnické osoby, jakož i finanční poměry jejích společníků nebo akcionářů a jejich možnost obstarat částky nezbytné pro uplatnění nároku u soudu.

Podpisy.